

УДК 37.068

М. В. БІРЮКОВА**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ**

У статті досліджуються специфіка становлення студентського самоврядування в період розбудови незалежної України. Особливу увагу приділяється функціям, що надається студентському самоврядуванню у вищих навчальних закладах України. Для виявлення особливостей сучасного стану розвитку студентського самоврядування проведено порівняльний аналіз функціонування цього соціального інституту в інших країнах Європи. Визначено проблемні аспекти функціонування сучасного інституту самоврядування у ВНЗ України.

Ключеві слова: студентське самоврядування, вищий навчальний заклад, студент, функції.

В статье исследуется специфика становления студенческого самоуправления в период развития независимой Украины. Особое внимание уделяется функциям, обеспечивающим студенческому самоуправлению в высших учебных заведениях Украины. Для выявления особенностей современного состояния развития студенческого самоуправления проведен сравнительный анализ функционирования этого социального института в других странах Европы. Определены проблемные аспекты функционирования современного института самоуправления в вузах Украины.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, высшее учебное заведение, студент, функции.

The article investigates the specifics of the formation of student government in the period of the development of independent Ukraine. Particular attention is paid to the functions that ensure student self-government in higher educational institutions of Ukraine. A comparative analysis of the functioning of this social institution in other European countries was carried out to reveal the features of the current state of development of student self-government. The problem aspects of the functioning of the modern institute of self-government in universities of Ukraine are determined.

Keywords: student self-government, higher education institution, student, functions.

Вступ. Соціальна трансформація сучасного українського суспільства, реформування вітчизняної системи освіти, криза традиційних соціальних інститутів ускладнили процес соціалізації студентської молоді, пошуку нею соціально прийнятних і оптимальних форм самореалізації та самоствердження особистості. Одночасно процес демократизації суспільного життя, процесів навчання і виховання вимагає включення студентів у соціально-значущу діяльність, створення оптимальних умов для їхнього саморозвитку та участі в управлінні ВНЗ, у вирішенні всіх питань університетського життя. В суспільстві і бізнес-середовищі формується «соціальне замовлення» на підготовку в системі освіти фахівців високої кваліфікації, здатних на ініціативність, ефективну роботу в команді, самостійні рішення, таких, які відрізняються високим почуттям відповідальності на будь-якому рівні і в будь-якій справі. Відповіддю на це «замовлення» може стати студентське самоврядування у вищому навчальному закладі як форма ініціативної, самостійної, відповідальної громадської діяльності студентів, що спрямована на вирішення важливих питань життєдіяльності студентської молоді, на розвиток її соціальної активності і підтримку соціальних ініціатив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про великий інтерес дослідників до самоврядування в суспільних об'єднаннях; про тривалу історію існування самоврядування в громадах України.

Дослідження розвитку соціальної активності молоді здійснені в різних аспектах: формування політичної, правової та громадянської активності (О. Бабенко, Н. Галустян, О. Матвієнко, В. Осташова, А. Рогоза та ін.); розвиток соціальної активності студентської молоді (Т. Баландіна, П. Кравчук, Б. Мар'єнко, М. Матвієнко, Ю. Матвієнко, В. Мокляк, П. Плотніков, С. Постанова, І. Степаненко, О. Суська та ін.); реалі-

зація змісту та форм студентського самоврядування (Т. Бадзян, Л. Банкурова, А. Давидова, О. Ступак, Н. Помелова, І. Тимерманіс та ін.).

Питання становлення, розвитку та оптимізації діяльності студентського самоврядування досліджено в працях І. Аносова, Т. Бондар, І. Василенко, В. Мокляк, О. Севастьянова, Г. Овчаренко, С. Шашенко, Ю. Загородній, Л. Дябел, О. Невмержицька, Л. Шигапова та ін. Соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах висвітлено в роботах К. Потопи; Л. Шеїною здійснено характеристику студентського самоврядування як засобу соціалізації молоді.

Аналіз теорії й практики з досліджуваної проблеми виявив протиріччя між визнанням важливості студентського самоврядування як соціального феномену та недостатнім використанням його потенціалу в сучасному ВНЗ; активізацією діяльності державних та громадських організацій у молодіжному середовищі, посиленням соціальної активності студентства в сучасних соціально-політичних умовах та необхідністю спрямувати цю активність в русло суспільно корисної діяльності, зокрема в роботу студентського самоврядування; прагненням молоді до автономізації, утвердження власної соціальної позиції в різних формах самоврядування та нерозробленістю умов забезпечення діяльності органів студентського самоврядування щодо соціалізації студентів ВНЗ.

Мета статті – виявити сутнісні характеристики функціонування студентського самоврядування у вищому навчальному закладі сучасної України порівняно з університетами країн Європи.

Матеріали і результати дослідження. Демократизація суспільства неможлива без демократизації студентського життя, в основі якого знаходиться самоврядування. Особливо важливим в сучасних умовах повною мірою розвинути систему і традиції студентського самоврядування. Розвиток та підтримка студентського

самоврядування у вищих навчальних закладах – передумова повноцінного, активного, соціального розвитку особистості майбутнього фахівця, який володіє організаційними та управлінськими компетенціями. Сучасне студентське самоврядування, виступаючи реальною формою студентської демократії, є важливим засобом соціального і правового самозахисту студентів.

Студентське самоврядування зародилося разом з появою вищої школи, а саме в перших університетах середньовічної Європи. Термін «студентське самоврядування» з'явився в науковому обігу в 1861 році. Студентське самоврядування пройшло складний шлях свого становлення та розвитку в Україні.

Студентське самоврядування – право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом. Інакше кажучи, студентське самоврядування – це форма самоорганізації студентів, механізм представництва й відстоювання своїх прав, можливість самореалізації. Саме студентське самоврядування покликане захищати права студентів і бути їхнім представником в адміністраціях ВНЗ.

Як відомо, до структури органів студентського самоврядування входять представницькі, виконавчі та контрольно-ревізійні органи студентського самоврядування, які обираються строком на один рік.

Серед важливих напрямів реформування системи вищої освіти в Україні є розвиток студентського самоврядування. В умовах демократизації освіти, гуманізації її засад, децентралізації управління вищими навчальними закладами дедалі важливішою стає спільна діяльність усіх учасників навчального процесу у вирішенні як повсякденних питань, так і стратегічних напрямів розвитку окремої освітньої установи. На студентську ініціативу покладаються значні надії, пов'язані з розв'язанням таких першочергових проблем як підвищення якості освіти та подолання корупції в лавах освітніх установ.

Досвід самоврядування для українського студентства є незвичним і новим, розпочався після отримання незалежності України започаткуванням різноманітних незалежних організацій (таких як Союз українського студентства, Об'єднання студіюючої молоді «Зарево», Українська студентська спілка, студентські братства), плюс і незалежних студентських професійних спілок («Поступ» та «Пряма дія») [3].

Безспірно значною подією стало створення у травні 2005 р. Всеукраїнської студентської ради, яка діє як консультативно-дорадчий орган при Міністерстві освіти і науки. Вона є добровільним об'єднанням студентів вузів України. До неї входять близько 300 органів студентського самоврядування вузів України. Створення Всеукраїнської студентської ради стало поштовхом для подальшої активності студентів. Сьогодні в Україні триває процес формування системи органів студентського самоврядування. Зростають кількісні показники – з'являються нові осередки студентського самоврядування, зміцнюються зв'язки між організаціями різних рівнів: вищих навчальних закла-

дів, міста, області. Водночас студенти набувають суттєвого досвіду організаторської роботи, виробляють форми і методи діяльності, беруть участь у підготовці і проведенні різних виховних заходів.

Проте, великою проблемою й спільною характерною рисою студентського самоврядування стало уповільнення розвитку або лише його імітація. Дуже часто, говорячи про студентське самоврядування в Україні, згадують про «ляльковість» його органів, наводять той сумний факт, що більшість студентських парламентів та рад на сьогоднішній день є своєрідними придатками до адміністрації вищих навчальних закладів [1].

До того ж нерідко ініціатива щодо створення органів студентського самоврядування виходить не «знизу», що є свідченням демократичності та свободи цього процесу, а «згори». І це є не чим іншим як насиллям, результатом якого стає априорі як організаційна, так і функціональна «несамостійність» органів студентського самоврядування, адже за самою природою своєю вони повинні спиратися на самоорганізацію, саморегулювання та самодіяльність і не допускають застосування спеціального апарату примусу. Чому ж відсутність незалежності, яка просто життєво необхідна для ефективного функціонування будь-яких самоврядних органів, стала характерною спільною рисою для українського студентського самоврядування загалом? Відповіддю на це запитання стане аналіз спільних проблем українського студентського самоврядування.

Перш за все, існує проблема неналежного законодавчого оформлення та, відповідно, необхідність удосконалення нормативно-правової бази. Згідно з існуючим законодавством права участі студентського самоврядування в розв'язанні питань, що стосуються вищої освіти, є лише декларативними, а порівняно з аналогічними правами професійних спілок – дуже обмеженими. Така юридична незахищеність студентських самоврядних органів лише посилює ефект, викликаний небажанням адміністрації ВНЗ делегувати органам студентського самоврядування свої функції та ділитися з ними певними інструментами впливу [10].

Крім відсутності юридичного інструментарію є ще одна, не менш важлива для незалежності органів проблема – відсутність достатніх фінансових можливостей для реалізації завдань та виконання власних функцій. Таким чином, на відміну від іноземних «колег» (австрійський приклад: 13,5 євро – законний внесок студента на розвиток студентського самоврядування; польський досвід: обов'язковість фінансового та матеріального забезпечення функціонування органів студентського самоврядування з університетського бюджету закріплено законом) українські органи студентського самоврядування найчастіше стають фінансово залежними або ж від адміністрації ВНЗ, або ж від місцевої влади [9].

Інша спільна риса, притаманна українським органам студентського самоврядування, відноситься до розряду «історично зумовлених». Радянська доба, на жаль, не спродукувала необхідної демократичної політичної культури – культури участі. Як би там не було, але для щоденної реалізації прав і свобод на всіх рівнях функціонування суспільства необхідні своєрід-

ні демократичні «стереотипи», певні усталені форми мислення та реагування. Як наслідок, маємо відсутність чіткого механізму, традицій взаємодії та співпраці як між органами студентського самоврядування і адміністрацією, так і з іншими студентськими організаціями та органами студентського самоврядування інших ВНЗ. Звісно, останнім часом спостерігається позитивна тенденція до організації «круглих столів», семінарів, конференцій, які повинні би сприяти так званому «обміну досвідом», але тут найголовнішим є не сам факт їх проведення, а факт участі дійсно активних представників студентських організацій, органів самоврядування, тобто проведення не «заради галочки», а справжнє обговорення, дискусія та вироблення варіантів розв'язання нагальних проблем.

Отож маємо ситуацію «навпаки», коли заходи проводяться радше для демонстрації, а не ефективності, що на жаль, досить часто зустрічається на різних рівнях.

Безперечно, не можна оминати увагою ще одного успадкування радянської доби, яке породжує спільні проблеми для всіх органів студентського самоврядування. Мається на увазі дуалізм самоврядних органів і студентських профспілок. Ситуацію "профспілки – студентське самоврядування" можна охарактеризувати приблизно так: конкуренція, збіг функцій та повноважень, однак за всього того профспілка має безліч законодавчо закріплених прав, повноважень та гарантій, які їй не снілися органам студентського самоврядування. З такими унікальними гарантіями, закріпленими законом, профспілка має такі грандіозні можливості впливати на адміністрацію, захищаючи студентські права, яких немає жодна інша громадська організація. Фактично єдиною «перевагою» органів студентського самоврядування порівняно з профспілками є їхня потенційно більша «масовість», адже членство в профспілці вимагає сплати коштів, тоді як право студентського самоврядування набувається водночас із вступом до ВНЗ.

Шляхи усунення такого протистояння та ліквідації проблемного співіснування цих двох структур можуть бути різними: від ліквідування самої структури студентської профспілки (що, власне, і сталося в Польщі) до закріплення на законодавчому рівні однакових гарантій для обох структур, за чого профспілки належить перевести в ранг альтернативних органам студентського самоврядування студентських організацій (що в перспективі має створити здорову конкуренцію, а відтак, вірогідно, забезпечити більш ефективне відстоювання прав студентства). На сьогодні ж дивним чином профспілки спонукають сприяти створенню та діяльності органів студентського самоврядування. Але, по-перше, профспілки як такі не зацікавлені сприяти конкурентам у праві відстоювати інтереси студентства, по-друге, якщо профспілка навіть і «допомагає», заохочуючи ініціативу щодо започаткування студентського самоврядування, то все ж завдання № 1 для неї – зберегти свою роль офіційного представника студентської громади, гальмувати створення ефективної структури студентського самоврядування або ж створити врешті-решт доконечно залежні від неї органи студентського самоврядування [7].

Усі попередні зауваження щодо органів студентського самоврядування є радше результатом «зовнішнього» впливу різноманітних чинників на їх функціонування. Але є ще, власне, й самі безпосередні учасники та «очевидці» студентського самоврядування – студенти.

Адже людський фактор часто є вирішальним. Із ним ситуація, знову таки, невтішна. Хоча кількість молоді, котра бере участь у виборах органів студентського самоврядування, й збільшилася на 2014 рік, все ж високим залишається рівень байдужості студентів до їх діяльності. Останнім часом порівняно з молодіжними організаціями в цілому значно меншими темпами збільшується кількість студентських громадських організацій: якщо на початок 2000 р. було зареєстровано 2529 молодіжних організацій, то на кінець 2014 р. їх діяло уже 4765, тобто у 1,9 разу більше, в той час як студентських організацій було 242, а стало 257 (в 1,04 рази більше), якщо у 2000 р. частка студентських організацій у загальній кількості молодіжних організацій становила 9,6 %, то у 2014 р. – лише 5,4 %. Це є трохи дивним тому, що студентство в нашій країні, як і в інших країнах, завжди було найбільш громадсько-активною частиною як населення в цілому, так і молоді зокрема [2, 5, 8].

За даними опитування Центру соціально-політичних досліджень «Європейський вимір»: на запитання «Як Ви оцінюєте діяльність студентського самоврядування у Вашому навчальному закладі?» 37 % «бюджетників» та 42 % «контрактників» відзначили, що органи студентського самоврядування на вирішення будь-яких актуальних питань студентського життя не впливають або що їм нічого не відомо про роботу таких органів у їхньому навчальному закладі; ще відповідно 33 % і 22 % відповіли, що через органи студентського самоврядування вирішуються тільки деякі актуальні питання студентського життя. Лише кожний сьомий респондент зазначив, що органи студентського самоврядування ефективно впливають на вирішення багатьох актуальних питань студентського життя [4].

Ймовірніше за все, причину такого стану справ треба шукати не в загальному песимізмі, соціальній апатії та зневірі студентства, а в недостатній поінформованості як щодо діяльності органів студентського самоврядування, так і щодо своїх прав та можливостей у стосунках з адміністрацією. Пасивність студентства породжена інформаційною порожнею щодо органів студентського самоврядування. Перспективним тут є пропагування самої ідеї студентського самоврядування, можливо, створення сайтів, випуск різноманітних інформаційних матеріалів, які б роз'яснювали студентам завдання та можливості органів студентського самоврядування.

Брак поінформованості причетний, мабуть, і до наступної характерної тенденції у сприйнятті студентами органів студентського самоврядування: низького рівня довіри та низького авторитету лідерів органів студентського самоврядування (колегій, рад, парламентів). І в цьому вина не тільки студентів, а й представників студентського самоврядування. Адже звичною справою є використання ними посад не за призначен-

ням (для захисту прав студентства), а як «плацдарму» для власної управлінської кар'єри: здорові амбіції можна в таких випадках вітати, але до тих пір, доки можливості студентського самоврядування використовуються для колективу, а не у виключно особистих цілях. Виходом традиційно є власне демократія, а саме прозорість, гласність, вільність виборів до органів студентського самоврядування, встановлення достатнього терміну (на 2 роки) і створення механізмів звітності, відповідальності та зворотного зв'язку між «виборцями» і «обраними».

Для більш глибокого розуміння ситуації зі студентським самоврядуванням розглянемо стан речей в цій сфері у країнах Європи, де важко не знайти університету, де б не діяв орган студентського самоврядування. Ця формальна вимога європейського законодавства є надзвичайно дієвою при втіленні її на практиці в університеті. Органи студентського самоврядування в університетах Європи є не просто представницькими, вони активно захищають студентські інтереси всюди, де про них йдеться. Вони виступають у ролі своєрідних посередників між адміністрацією університету і студентською громадою, забезпечуючи їх ефективне спілкування. Дуже часто сама адміністрація вищого навчального закладу покладає на органи студентського самоврядування важливі завдання. Окрім цього, органи студентського самоврядування забезпечують ефективний зв'язок між студентами університету та іншими інституціями у галузі вищої освіти й опікуються справами всіх офіційних студентських товариств університету.

Так, студенти вищих навчальних закладів Франції мають можливість бути представленими у різноманітних установах на всіх інституційних рівнях. Всі студенти університету можуть брати участь у виборах своїх представників. На університетському рівні студенти обираються до Центральних Рад університету (Адміністративна Рада, Наукова рада, Рада з питань навчання та університетського життя), до студентських рад факультетів, а також до Ради об'єднаних факультетів за певним напрямом підготовки та Ради в гуртожитках. Студенти, які обрані до вищезазначених рад, обирають своїх представників до Національної Ради з Вищої Освіти [3, 7].

Паралельно проходять вибори на рівні кожного навчального округу до Адміністративної ради Регіонального Центру Університетських та Учбових Справ.

Студентське самоврядування поширюється також на міжнародний рівень, зокрема студенти беруть активну участь у Національному Європейському союзі студентів.

Найбільший вплив студенти мають на рівні університету, оскільки їх участь у Центральних Радах Університету пов'язана безпосередньо з питаннями прав та обов'язків студентів, їх політичних і профспілкових свобод, запровадження нових спеціальностей, поліпшення умов життя студентів, функціонування медичних та соціальних служб, бібліотек та інформаційних центрів, визначенням напрямів дослідницької політики, програми основного навчання та післядипломної перепідготовки тощо. Участь студентів:

– частка студентів у Адміністративній раді складає 20–25 % від загальної кількості членів ради (30–60 членів ради);

– у Раді з питань навчання та університетського життя частка студентів складає 40–50 % студентів від загальної кількості членів ради (20–40 членів ради);

– у Науковій раді – складає 7,5–12,5 % при загальній кількості членів ради від 20 до 40 членів ради.

Важливою формою студентської самоорганізації є асоціації. Вони можуть створюватися на різних рівнях: на рівні університету (учбово-професійні, культурні, спортивні та ін.), на регіональному або на національному рівнях.

На національному рівні на сьогодні у Франції були створені:

– Федерація загальних студентських асоціацій, яка включає 1400 асоціацій, об'єднаних в рамках близько тридцяти студентських федерацій та тридцяти однопрофільних асоціацій;

– Організація сприяння та захисту студентів;

– Національна Спілка студентів Франції є єдиною профспілковою студентською організацією. Своєю діяльністю спрямовує на захист матеріальних та моральних прав студентів;

– Національна між університетська Спілка – молодіжна організація.

Окремою формою студентського самоврядування у Франції є синдикати. Студентські синдикати організуються на університетських та регіональних рівнях, які об'єднуються у національні. На сьогодні у Франції існують такі студентські синдикати: Федерація Студентських Синдикатів, Синдикат солідарних, унітарних та демократичних студентів, Федерація Дітей Республіки, Національна Конфедерація Праці, Конфедерація студентів.

Студентські організації у Великій Британії функціонують у формах студентської спілки, студентського уряду або студентської ради [5, 9].

Студентські Ради виражають студентські думки щодо університету, відповідають за надання різноманітних послуг студентам. Зазначені ради керують деякими комерційними установами, що знаходяться на території університету (магазини, нічні клуби, друкують студентські газети, надають консультації щодо успішного навчання в університеті; керують спортивними клубами тощо. Голова студентської ради обирається членами студентської ради і отримує заробітну плату.

Студентські спілки дуже часто відіграють роль навчальних центрів, проводять різноманітні компанії, дебати тощо. Студентські засоби масової інформації намагаються залучити ширше коло респондентів до обговорення цих подій, хоча такі заходи не несуть відповідальності за прийняті рішення.

Доречно наголосити, що всі Студентські ради вищих навчальних закладів мають потужне фінансування. Вони отримують матеріальну підтримку від університетів, державних установ, спонсорів, а також мають прибутки від комерційної діяльності.

Одна з найбільших студентських організацій у Великій Британії є Національна Спілка Студентів Об'єднаного Королівства, яка представляє інтереси бі-

льше ніж 5 мільйонів студентів. Ця спілка щорічно про- водить навчання близько 300 студентських керівників.

Студентські керівники контролюють стан справ у студентських спілках, а також визначають їх політику. Кожний студент має змогу брати участь у процесі прийняття рішення щодо перспективних планів робо- ти спілок на загальних зборах.

Крім вищезазначених організацій студентського самоврядування у Великій Британії функціонують Студентська спілка Кембріджського університету, Спілка студентів Бермінгему, Студентська спілка Лондонського Королівського коледжу та ін.

Навіть схематичне ознайомлення з студентським самоврядуванням у вищих навчальних закладах Франції та Великої Британії засвідчує про його глибокі демокра- тичні традиції. Студентське самоврядування органічно пов'язане з динамічними процесами, що відбуваються у суспільному житті. Показово, що студентське самовря- дування в зазначених країнах отримує значну консульта- тивну та фінансову підтримку з боку держав.

Висновки. В цілому, Згідно ст. 40 Закону Украї- ни «Про вищу освіту» студентське самоврядування визначається, як право і можливість студентів (курсан- тів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом. Інакше кажучи, студентське самоврядування – це форма самоорганізації студентів, механізм представництва й відстоювання своїх прав, можливість самореалізації. Саме студентське самов- рядування покликане захищати права студентів і бути їхнім представником в адміністраціях ВНЗ.

Студентське самоврядування здійснюється сту- дентами безпосередньо і через органи студентського самоврядування, які обираються шляхом прямого таємного голосування студентів. Органи студентсько- го самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо).

До структури органів студентського самовряду- вання входять представницькі, виконавчі та контроль- но-ревізійні органи студентського самоврядування, які обираються строком на один рік.

Можна виокремити декілька основних моделей структури і порядку формування органів студентського самоврядування. Перша модель передбачає існування дворівневої системи представницьких та виконавчих органів студентського самоврядування, які діють на рівні факультету (інституту) та вищого навчального закладу.

Друга модель є характерною для вищих навчаль- них закладів із невеликою кількістю студентів. У такій системі утворюється лише виконавчий орган студент- ського самоврядування на рівні вищого навчального закладу, усі члени якого обираються шляхом прямого таємного голосування за мажоритарною системою в округах, які об'єднують студентів певного структур- ного підрозділу (факультету, інституту), або в єдино- му багатомандатному окрузі шляхом голосування за висунуті виборчі списки.

Вичерпний перелік напрямків діяльності студе-

нтського самоврядування, їх завдань й функцій навес- ти дуже важко. Можна вказати на основні сфери дія- льності інституту студентського самоврядування:

– організація представництва студентських інте- ресів в адміністрації, ведення переговорів з адмініст- рацією;

– захист і відстоювання прав як в середині, так і поза вузом;

– контроль адміністрації у питаннях, що стосу- ються якості навчання й супутніх послуг.

– організація навчального процесу;

– наукова діяльність: створення наукових това- риств, проведення наукових конференцій, «круглих столів», засідань, наукових семінарів і т. п.

– організація дозвілля студентів, сприяння створен- ню відповідних умов для проживання і відпочинку сту- дентів;

– допомога у працевлаштуванні студентів, як пос- тійне – за спеціальністю; так і тимчасове – підробіток.

Виходячи з завдань і напрямків діяльності орга- нів студентського самоврядування можна визначити їх функції, а саме:

1. Функція визначення, закріплення і відтворення зв'язків і відносин – відтворення у часі форм актив- ної соціальної взаємодії між студентами, у процесі яких вони одержують навички саморозвитку, адмініструван- ня, організації діяльності й ін. Одержавши відповідні навички вони переходять на інші, більш високі рівні діяльності, поступаючись місцем у стійкій структурі самоврядування наступній віковій групі студентів.

2. Регулятивна функція, яка набуває важливого значення, тому що в процесі ділової взаємодії студен- ти зіштовхуються зі складними колізіями, у процесі самостійного розв'язання яких відбувається форму- вання ділових і особистісних властивостей, що сприяє досягненню вищої мети вузу – формування високопро- фесійної і різнобічно розвинутої особистості.

3. Інтегративна функція формує згуртованість, взаємозалежність і взаємовідповідальність у студен- тів, упорядковує систему взаємодій, збільшує обсяг і частоту контактів.

4. Комунікативна функція, яка забезпечує вста- новлення стійких комунікацій між членами студен- ського колективу на основі їхньої добровільної взае- модії в рамках і за межами процесу навчання.

5. Трансляційна функція, виявляється в форму- ванні у студентів необхідного досвіду активної соціа- лізації шляхом їх залучення до роботи існуючих, ре- гламентованих, стійких органів самодіяльності, робота в яких дає необхідний досвід активної соціалізації.

Досвід самоврядування для українського студе- нтства є незвичним і новим, розпочався після отри- мання незалежності України започаткуванням різно- манітних незалежних організацій.

Після традиційного «стихійного» етапу функціо- нування нових структур, повинен розгорнутись етап організаційного (або ж законодавчого) їх оформлення. В Україні цей етап був ознаменований прийняттям Закону України «Про освіту» від 23 березня 1991 р. (де закладено визначення органів та прав громадсько-

го самоврядування), Положення про державний вищий заклад освіти від 5 вересня 1996 р. (яке містить розділ «Органи студентського самоврядування у вищому закладі освіти»), Типового положення про органи студентського самоврядування від 3 квітня 2001 р., Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р., який значно розширив права органів студентського самоврядування.

Проте попри сприятливу законодавчу базу для створення і діяльності органів студентського самоврядування їх становлення у ВНЗ України відбувається досить повільно. Нерідко створюються органи, що лише зовнішньо імітують наявність студентського самоврядування, насправді ж їх замінює інша структура, яка «залишилась у спадок» від тоталітарного комуністичного режиму. На відміну від органів студентського самоврядування в університетах Європи, як вказують дослідники, студентські організації України не функціонують, а існують лише номінально, повністю підпорядковуючись адміністрації закладу. А їхня роль у лобюванні студентських інтересів залишається мінімальною.

Тому, головним завданням інституту студентського самоврядування в Україні на сучасному етапі розвитку є відхід від стану номінальної присутності до стану активного захисту студентських інтересів всюди, де про них йдеться з врахуванням досвіду інших країн.

Список літератури: 1. Брокгауз Ф. А. Биографический словарь: ил. изд.: совр. версия / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – М.: Эксмо, 2007. – 927 с. 2. Давидюк М. І. Студентське самоврядування як соціальний інститут із формування політико-культурних засад національної еліти / М. І. Давидюк // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 90. – С. 384–388. 3. Драгоманов М. Вольный Союз—Вільна Спілка// Слюсаренко А.Г., Томенко М. В. Історія української конституції. К., 2003. – 53 с. 4. Кулінченко О. С. Деякі аспекти технологізації діяльності студентського самоврядування / О. С. Кулінченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць. – Випуск 19. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 118–120. 5. Наумов С. О. Харківський університет у суспільно-політичному русі другої половини XIX –

початку XX ст. / С. О. Наумов, С. І. Посохов // Український історичний журнал. – Київ, 2005. – № 1. – С. 56–70. 6. Поступна О. В. Громадська теорія місцевого самоврядування / О. В. Поступна. – Режим доступу: <http://www.wirbis-nbu.gov.ua/cgi-bin>. 7. Романик А. Роль студентського самоврядування в Україні та в Країнах Західної Європи / А. Романик // Студентське самоврядування в Україні – К.: «Молодіжна Альтернатива», 2004. – С. 6–11. 8. Трибулькевич К. Г. Дослідження проблеми студентського самоврядування за публікаціями в українських періодичних виданнях / К. Г. Трибулькевич // Біоресурси і природокористування. – 2014. – Т. 6, № 5–6. – С. 162–169. 9. Шип Н. А. Интеллигенция в Украине (XIX век): историко-социологический очерк / Н. А. Шип. – К., 2001. – С. 170. 10. Шпаковская О. Организация студенческого самоуправления в практике работы отечественных и зарубежных вузов/ О. Шпаковская // Витоки педагогічної майстерності. – 2013. – Випуск 11. – С. 340–345.

Bibliography (transliterated): 1. Brokgauz F. A. Biograficheskij slovar': il. izd.: sovr. versija / F. A. Brokgauz, I. A. Efron. M., Jeksmo, 2007. 927 p. 2. Davydyuk M. I. Student-s'ke samovyraduvannya yak sotsial'nyy instytut iz formuvannya polityko-kul'turnykh zasad natsional'noyi elity / M. I. Davydyuk // Hileya: naukovyy visnyk. 2014. Vyp. 90, pp. 384–388. 3. Drahomanov M. Vol'nyy Soyuz—Vil'na Spilka// Slyusarenko A.H., Tomenko M.V. Istoriya ukrayins'koyi konstytutsiyi. K., 2003. 53 p. 4. Kulichenko O. S. Deyaki aspekty tekhnolohizatsiyi diyal'nosti student-s'koho samovyraduvannya / O. S. Kulichenko // Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 11. Sotsial'na robota. Sotsial'na pedahohika: zb. nauk. prats'. – Vypusk 19. – K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2014, pp. 118–120. 5. Naumov S.O. Kharkivs'kyu universytet u suspil'no-politychnomu rusi druhoi polovyny KhKh – pochatu KhKh st. / S.O. Naumov, S.I. Posokhov // Ukrayins'kyu istorychnyy zhurnal. Kyiv, 2005. № 1. pp. 56–70. 6. Postupna O. V. Hromads'ka teoriya mistsevoho samovyraduvannya [Elektronyy resurs] / O. V. Postupna – Rezhym dostupa:<http://www.wirbis-nbu.gov.ua/cgi-bin> 7. Romanyk A. Rol' student-s'koho samovyraduvannya v Ukrayini ta v Krajinakh Zakhidnoyi Yevropy// A. Romanyk. - Student-s'ke samovyraduvannya v Ukrayini - K.: «Molodizhna Al'ternatyva», 2004. - S. 6 -11. 8. Trybul'kevych K. H. Doslidzhennya problemy student-s'koho samovyraduvannya za publikatsiyamy v ukrayins'kykh periodychnykh vydanniyakh / K. H. Trybul'kevych // Biorekursy i pryrodokorystuvannya. - 2014. T. 6, № 5–6, pp. 162–169. 9. Ship N. A. Intelligenciya v Ukraine (XIX vek): istoriko-sociologicheskij ocherk. N.A. Ship. K., 2001. p. 170. 10. Shpakovskaja O. Organizacija studencheskogo samoupravleniya v praktike raboty otechestvennyh i zarubezhnyh vuzov. O. Shpakovskaja. Vitoki pedagogichnoi majsternosti. 2013. Vipusk 11, pp. 340–345.

Надійшла (received) 10.05.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Особливості функціонування сучасного студентського самоврядування в Україні та країнах Європи / М. В. Бірюкова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. – № 29 (1251). – С. 36–41. – Бібліогр.: 10 назв. – ISSN 2227-6890.

Особенности функционирования современного студенческого самоуправления в Украине и странах Европы / М. В. Бирюкова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. – № 29 (1251). – С. 36–41. – Бібліогр.: 10 назв. – ISSN 2227-6890.

Features of the functioning of modern student self-government in Ukraine and European countries / M. V. Biryukova // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of Ukrainian society development. – Kharkiv: NTU "KhPI", 2017. – № 29 (1251). – P. 36–41. – Bibliogr.: 10. – ISSN 2227-6890.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About of Authors

Бірюкова Марина Василівна – кандидат соціологічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри соціології та політології, тел.: (095) 60–80–550; e-mail: birmarina@gmail.com.

Бірюкова Марина Васильевна – кандидат социологических наук, доцент, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», профессор кафедры социологии и политологии; тел.: (095) 60–80–550; e-mail: birmarina@gmail.com.

Biryukova Marina Vasylivna – Candidate of Sociological Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Professor at the Department of Sociology and Political Science; tel.: (095) 60–80–550; e-mail: birmarina@gmail.com.